

M

Roomalaisen rautakauden hautaraunioita Porvoon pitäjässä
Koitön saarella lähellä Tolkisten sahaa y.m. tietoja seudun
muinai sjäännöksistä.

Kertomukseen kuuluu 1 kartta, 3 valoku-
vaa (lev. 6625 - 6627) ynnä H.M.l. 8693 ja 8827.

Elokuussa 1926 möi J. Sjöholm -niminen herrasmies Kansallis-
museoon roomalaisen rautakauden aikuisen pronssisen rannerenkaan
(8693, kuvattuna SM 1927, siv. 37), jonka hän ilmoitti löyty-
neeksi Porvoon pitäjistä, Tolkisten Koitöstä, 50 m länteen Hög-
lundin torpasta, kallion päältä, jossa on ollut joitakin kumpu-
ja. Paikan tutkiminen tuli kesämatkaohjelmassa tohtori A. Hack-
manille, joka ei kuitenkaan sairastumisen vuoksi voinut tehtävää
suorittaa. Näin sai allekirjoittanut tehtäväkseen, kauttamatkallaan
kivikauden kaivauksille Askolaan, alustavan tarkastuksen löytöpai-
kalla.

Koitö on pieni, aivan kapean ja matalan ja ilmeisesti vas-
ta roomalaisen rautakauden jälkeen merestä kohonnen kannaksen
luoteessa mantereeseen yhdistämä n. 200 x 300 m laaja kalliosaari
vastapäätä Eklöfin omistamaa Tolkisten höyrysahaa. Porvoon kaupun-
gista on paikalle linnuntietä n. 9 km etelälounaaseen. Saarelle
pääsee joko vesitse Emsalön laiturista, johon Porvoon höyrylaivat
poikkeavat, tai Porvoosta ensin maanteitse Tolkisten sahalle,
josta on veneellä soudettava kapean salmen yli saareen. Keski-
viikkoisin ja lauantaisin kulkee myös höyryvene Porvoosta sahalle.
Koitön pieni kalliosaari kuuluu Svartsån kylän Hindersin taloon.
Osa saaresta on lohkaistu palstatilaksi kalastaja A. G. Höglundille,

jonka rakennukset ovat saaren itärannalla, osa taas, ja juuri se, jolla tässä kysymykseen tulevat hautarauniot sijaitsevat, kuuluu nykyään Karlebyn kartanoon, jonka tiluksiin Hindersin talo on liitetty.

Saarella olevat hautarauniot ovat mitättömiä ja ihmeteltävää onkin, että ne kalastaja Höglundin kertoman mukaan ovat vanhaan "jäturkast"-nimellä tunnettuja. Näitä kivikasoja olivat Höglund ja hänen kesäasukkaansa helsinkiläinen Julius Sjöholm yhdessä penkoneet kesällä 1926, jolloin löydettiin sekä museoon tuotu jo mainittu rannerengas ja lisäksi rautaisen keihäänkärjen jäännös, joka allekirjoittaneen paikalle tullessa oli Höglundin pihalla portaiden edessä ja jonka lunastin museoon (8827). Nämä esineet olivat löytyneet eri raunioista, kuten kohta lähemmin selviää.

Raunioita näytettiin minulle saarella 4, joista kolme pengottua. Ne ovat saaren länsiosassa. Ensimmäisinä tuli vastaan, n. 100 m Höglundin asunnosta länteen, kaksi pengottua metsän sisässä olevaa rauniota. Näistä pohjoisempi - etualalla valokuvassa 1 - oli moreenipohjalla. Se oli kooltaan 4,50 x 3,60 m, pitempi suunta etelästä pohjoiseen. Tätä rauniota penkoessa oli - Höglundin mukaan aivan pintakiiven² alta - löydetty rannerengas 8693. Lastalla maata raunion keskeen kaivetusta kuopasta vähän tarkastaessani näkyi siinä pikkukivistä, ruskeaa soraa, mutta ei hiiliä eikä luumuruja.

N. 2 metr. etelälounaaseen tästä pikkurauniosta oli kallio- pohjalla isompi ja selvemman näköinen maansekainen, sammaltunut raunio, jota oli myös samalla kertaa pengottu mutta mitään löytämättä. Sen mitat olivat 5,50 x 5,00 metr., pitempi suunta myös jotakuinkin etelästä pohjoiseen. Raunio näkyy taaempana valokuvassa 1.

Ympäröivällä kankaalla on sitäpaitsi useampia epäselvempiä kiviryhmiä, joiden joukossa voi mahdollisesti olla hautaraunioita.

Äsken mainitusta eteläisemmästä rauniosta n. 12 metr. jokeenkin länteen päin kohti saaren rantaa on rantakallion kankaan-

puolista itä- eli sisäreunaa vastassa 4,50 x 3,75 m laaja kivika-
sauna (pitempi suunta etelästä pohjoiseen), jonka kivistä osa on
kallion reunan päällä, pääosa hieman notkolla olevassa kankaaseen-
päin laskeutuvassa terrassissa. Poikkileikkaus tästä epämääräisen
näköisestä rauniosta tulisi suunnilleen tämän tapaiseksi .
Tämä raunio oli myös samalla kertaa pengottu kuin edellisetkin,
jolloin kaivetun kuopan itäreunasta oli löydetty keihäänkärki
8827. Kuopan pohja oli nyt vettä täynnänsä. Palaneita luita en-
täälläkään havainnut. Valokuva rauniosta ei onnistunut (kuv. 2).

Tästä kiviko'osta n. 2,5 m pohjoiseen on saman kallion
sisäpuolisella itärinteellä, vähäisessä kalliosyvänteessä, penkoma-
tonta kivikkoa 4,35 m pitkälti (etelästä pohjoiseen) ja 2,25 m
leveälti, ehkäpä sekin hautaraunio.

Myöhäisen vuodenaajan takia ei kaivaus paikalla ollut enää
mahdollinen. Varsinkaan ei seulominen olisi luonnistunut maan ve-
tisyyden vuoksi. Tyydyin vain toteamaan, että paikka on seuraava-
vana kesänä tarkemmin tutkittava. Raunioissa voi, pengotuista kuo-
pista huolimatta, olla vielä yhtä ja toista löydettävää, ja ai-
nakin on kait todettavissa, ovatko kyseenalaiset kiviko'ot hauta-
raunioita, mikä ei liene epäiltävissä.

Raunioiden asema pienellä kalliosaarella, joka löytöesineiden
maahan joutuessa oli ilmeisesti vielä kokonaan irrallaan manterees-
ta, osoittaa, että ei ole kysymys vakinaisesta maanviljelysasutuk-
sesta, vaan eränkäynti- tai kalastajakoloniasta tai ehkäpä jostain
vieläkin tilapäisemmästä oleskelemisestä saarella.

Kalastaja Höglundin tiedonantojen mukaan on "jäturkast"-nimellä
Näitä raunioita
valok. tunnettuja kiviraunioita mannermaalla Koitön länsi- ja luoteispuo-
lella. Sellainen kuuluu olevan heti ensimmäisellä vuorenkukkulalla
Koitöstä länteen olevalla rannalla ja toinen siitä länsiluoteeseen
notkon takana olevalla vuorella. Nämä vuoret ovat nimeltään Toj-
bergen. Iso lähes 20 m:n mittainen, koskematon kiviraunio kuuluu
olevan eräällä korkealla vuorella n. parisen km luoteeseen Koitös-

tä, aivan metsän sisässä Svartsån kylän Brasas'in talon (omistaja majuri Nummelin) maalla. Vuori on Opplandsträskistä lounaaseen jatkuvan vetelän suon eteläpään.. sivulla lähin asunto on Brasas'in alainen Bäckängin torppa. Nämä rauniot on kalastaja Höglundin osoitusten mukaan merkitty kertomukseeni liitettyyn topografisen kartan suurennokseen.

Tutkimus suoritettu lokakuun 14. 1927.

Aarne Europaeus

Sillvik

T.

Döholm

Kaitö
parcell.

Porvoo pitäjä
Kaitö.

A.S. 1927.

x Kivivaunioita.

1:11.300.

Kuva 1. Porvoo jätäjä, Svartsån Kyla, Koito. ^{lev. 6625}
Häisemmät kaksi hautausmaata yskäjois Koillisesta
kuvattuina. Etummaisesta pienestä haunista, joka on no-
teenijuljalla, on löydetty rannerengas 8693, haunysana nä-
kyä haunis on isompi ja selvempi, mutta bitä ei yengottacca löyd. mitään.
A. Europaeus I. X. 1927.

Kuva 2. Porvoo jätäjä, Svartsån Kyla, Koito. ^{lev. 6626}
Läntinen pergattu haunhaunio (Kallion kulleessa
oikealla, sänä nimä onnistuu), josta keihäänkärki 8827 on löyd,
etelästä päivi valokuvattuina. A. Europaeus I. X. 1927.

Parvom pidiäjä, Svartbäckens kyrka, Kaitö. Lev. 6627.
Kuva 3. Näköala Kuvama 2. mäkyriellä kallialta
jokseenkin lounaaseen yli Svartbäcksfjärdenin
Kall. Sköldvikeniä. Valok. A. Eurosaari, 1. X. 1927.